

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1989/90:SfU7

Kompensation till studerande med
studiemedel för vissa skatteeffekter

1989/90
SfU7

ÅTTONDE HUVUDTITELN (Tilläggsbudget I)

Propositionen

I proposition 1989/90:48 om kompensation till studerande med studie-
medel för vissa skatteeffekter har regeringen (utbildningsdepartemen-
tet) föreslagit riksdagen att

1. anta i propositionen framlagt förslag till lag om tilläggsbelopp till
basbeloppet vid beräkning av studiemedel,
2. till Studiemedel m.m. på tilläggsbudget till statsbudgeten för
budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 20 000 000 kr.

Lagförslaget återfinns i bilaga till betänkandet.

Motionerna

1989/90:Sf5 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1989/90:48 om kom-
pensation till studerande med studiemedel för vissa skatteeffekter,
2. att riksdagen beslutar att bidragsdelen av studiemedel för år 1990
räknas upp så att denna del motsvarar ett tilläggsbelopp om 600 kr. på
basbeloppet,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur studerande med
studiemedel skall kompenseras för skatteomläggningen efter år 1990.

1989/90:Sf6 av Ragnhild Pohanka (mp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att den föreslagna ökningen av studiemed-
len läggs på bidragsdelen,
2. att riksdagen begär att regeringen skall se över kostnadsökningar-
na den 1 juli 1990.

1989/90:Sf7 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens proposition 1989/90:48
såvitt avser förslaget om ett tilläggsbelopp på 600 kr. beslutar att detta
belopp skall utgöra 700 kr.,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av justering av bidragsdel och lånedel av studiemedlen,

3. att riksdagen med avslag på regeringens proposition 1989/90:48 i denna del beslutar om ett i förhållande till regeringens förslag förhöjt anslag om 3 400 000 kr. till totalt 23 400 000 kr.

1989/90:Sf8 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen i avvaktan på förslag till ett nytt studiemedelssystem avslår regeringens förslag till ändrade beräkningsgrunder i det nuvarande studiemedelssystemet.

Utskottet

Studiemedelsbeloppet beräknas enligt 4 kap. studiestödslagen (1973:349) som en viss procentandel av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. För ett fullt läsår utbetalas studiemedel med 170 % av basbeloppet. Även det s.k. fribeloppet vid reducering av studiemedel på grund av egen inkomst beräknas med hänsyn till basbeloppet.

Regeringen har i proposition 1989/90:50 om inkomstskatten för år 1990, m.m. föreslagit ett första steg i genomförandet av en skattereform. Förslaget innebär bl.a. en sänkning av den statliga inkomstskatten under år 1990. Denna skall huvudsakligen finansieras genom en breddning av basen för mervärdesskatten, införande av vissa punktskatter, höjd fastighetsskatt samt reducerade räntebidrag. För det övervägande antalet löntagare kommer det ökade indirekta skatteuttaget att balanseras av sänkt inkomstskatt. Studerande som uppbär studiemedel har emellertid inte sådana inkomster att de kommer att få någon nämnvärd sänkning av inkomstskatten. I proposition 1989/90:48 föreslås därför att sådana studerande skall kompenseras för den höjning av prisnivån som föranleds av skattereformens finansiering. Enligt beräkningar inom finansdepartementet bör de studerande kompenseras genom en höjning av studiemedlen med 2 % utöver ordinarie uppräknings av basbeloppet. Detta föreslås ske genom att basbeloppet ökas med ett tilläggsbelopp om 600 kr. vid beräkning av studiemedel för år 1990. Regeringen avser att återkomma till frågan om hur de studerande skall kompenseras för motsvarande prisökningar under år 1991. I propositionen anges vidare att den föreslagna åtgärden för innevarande budgetår beräknas medföra ökade utgifter med 20 milj. kr., vilket belopp bör anvisas på tilläggsbudget.

I motion Sf8 begär Ann-Cathrine Haglund m.fl. avslag på propositionen. Motionärerna anser att förslaget inte löser den ekonomiska situationen för de studerande. Hela systemet för studiefinansiering bör i stället förändras.

Karin Israelsson m.fl. anför i motion Sf7 att regeringens förslag inte fullt ut kompenserar studenterna för den ekonomiska utvecklingen. Den kompensation som föreslås får studiemedelstagarna dessutom till största delen själva betala genom att deras studieskulder ökar. Motionärerna föreslår att tilläggsbeloppet i stället skall utgöra 700 kr. (yrkande

1) och att i tilläggsanslag anvisas 23,4 milj. kr. (yrkande 3). Vidare bör bidragsdelen justeras till 53 % av basbeloppet och lånedelen sänkas i motsvarande mån, vilket bör ges regeringen till känna (yrkande 2).

I motion Sf5 anför Lars Werner m.fl. att de studerande skall kompenseras för skatteomläggningen utan återbetalningsskyldighet. Motionärerna begär därför att den föreslagna ökningen av studiemedlen helt skall hänföras till bidragsdelen (yrkandena 1–2). Detta begär även Ragnhild Pohanka i motion Sf6 yrkande 1. I motion Sf6 anføres vidare att det är troligt att kostnaderna kommer att öka så mycket under år 1990 att en ytterligare höjning av studiemedlen kommer att erfordras. Motionären begär därför i yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen bör se över kostnadsutvecklingen den 1 juli 1990.

Slutligen begär Lars Werner m.fl. i motion Sf5 yrkande 3 att regeringen bör lägga fram förslag om hur studerande med studiemedel skall kompenseras för skatteomläggningen efter år 1990.

Statens pris- och konkurrensverk (SPK) har på regeringens begäran gjort beräkningar av de direkta effekterna på konsumentprisindex (kpi) till följd av den föreslagna finansieringen av skattereformen. SPK, som har redovisat sitt uppdrag den 27 november 1989, har beräknat att åtgärderna avseende perioden november 1989–november 1990 ger upphov till en total teoretisk kpi-effekt på 2,93 %.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att studerande som uppbär studiemedel bör kompenseras för de prisökningar som blir en direkt följd av den föreslagna skattereformen. Med hänsyn till den bedömning som nu kan göras av prisutvecklingen under år 1990 till följd av skattereformen anser utskottet att tilläggsbeloppet till basbeloppet vid beräkning av studiemedel bör höjas till 800 kr. Även de s.k. fribeloppen påverkas av tilläggsbeloppet. Utskottet uppskattar kostnaderna för denna kompensation till ca 26 milj. kr.

Med hänsyn till att bidragsdelen inom studiemedelssystemet har höjts mycket kraftigt fr.o.m. den 1 januari 1989 är utskottet inte berett förorda en ytterligare förstärkning av bidragssidan. Även ur principiell synpunkt är det tveksamt att låta kostnadsökningarna till följd av finansieringen av skattereformen kompenseras genom ökad bidragsdel. Kostnadsökningar kompenseras i vanliga fall genom förändringar i basbeloppet. Någon justering av bidrags- resp. lånedel sker däremot inte.

Utskottet anser att motion Sf7 yrkandena 1 och 3 ävensom motion Sf6 yrkande 2 är tillgodosedda genom vad utskottet sålunda föreslagit. Motionerna Sf5 yrkandena 1 och 2, Sf6 yrkande 1, Sf7 yrkande 2 samt Sf8 bör däremot avslås.

Vad gäller frågan om kompensation till de studerande fr.o.m. år 1991 anges i propositionen att regeringen avser att återkomma i frågan och att därvid en mer varaktig teknisk lösning möjligen kan åstadkommas. Yrkande 3 i motion Sf5 får genom detta uttalande anses tillgodosett.

Utskottet hemställer

1. beträffande *kompensationsnivån*

att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och motion 1989/90:Sf7 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1989/90:Sf5 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf6 yrkande 1, 1989/90:Sf7 yrkande 2 och 1989/90:Sf8 i denna del antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel med den ändringen att orden "600 kr." skall bytas ut mot "800 kr.",

res. 1 (m)

res. 2 (c)

res. 3 (vpk, mp)

2. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och motion 1989/90:Sf7 yrkande 3 samt med avslag på motion 1989/90:Sf8 i denna del till *Studiemedel m.m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 26 000 000 kr.,

res. 1 (m)

3. beträffande *översyn av kostnadsökningarna den 1 juli 1990*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf6 yrkande 2,

res. 4 (m, mp)

4. beträffande *kompensation för år 1991*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf5 yrkande 3.

Stockholm den 7 december 1989

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Christina Pettersson (s).

Reservationer

1. Kompensationsnivån och medelsanvisningen (mom. 1 och 2)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Statens pris-" och slutar med "däremot avslås." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion Sf8 att det studiemedelssystem som infördes den 1 januari 1989 inte ger de studerande ekonomiska möjligheter att klara sina studier. Genom den skattereform som nu föreslås urholkas dessutom studiestödets reella värde. Utskottet anser att bristerna i systemet inte kan åtgärdas genom en kompensation till de studerande för vissa skatteeffekter. Frågan om ett nytt system måste därför snarast tas upp i annat sammanhang. Förevarande proposition bör således avslås.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *kompensationsnivån*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf8 i denna del avslår det i propositionen framlagda lagförslaget och motionerna 1989/90:Sf5 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf6 yrkande 1 och 1989/90:Sf7 yrkandena 1 och 2,

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf8 i denna del avslår propositionen i motsvarande del och motion 1989/90:Sf7 yrkande 3,

2. Kompensationsnivån (mom. 1)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Statens pris-" och slutar med "däremot avslås." bort ha följande lydelse:

Som ovan angivits bör studerande med studiemedel kompenseras för vissa skatteeffekter genom att studiemedlen beräknas på basbeloppet med ett tilläggsbelopp på 800 kr. Utskottet anser att studerande skall kompenseras för skatteomläggningen utan återbetalningsskyldighet. Detta bör ske genom att bidragsdelen skall utgöra större procentuell andel av studiemedlen och lånedelen motsvarande lägre andel. En sådan ökning av subventionsgraden kan även ses som ett led i införande av studielön. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med lagförslag beträffande förändringen av bidrags- resp. lånedel. Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf7 yrkande 2 och med anledning av motionerna Sf5 och Sf6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1989/90:SfU7

1. beträffande *kompensationsnivån*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf7 yrkande 2 och med anledning av propositionen i denna del och motionerna 1989/90:Sf5 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf6 yrkande 1 och 1989/90:Sf7 yrkande 1 samt med avslag på motion 1989/90:Sf8 i denna del

dels antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel med den ändringen att orden "600 kr." skall bytas ut mot "800 kr.",

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Kompensationsnivån (mom. 1)

Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Statens pris-" och slutar med "däremot avslås." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att studerande med studiemedel skall kompenseras för skatteomläggningen utan återbetalningsskyldighet. Som ovan angivits bör de studerande kompenseras genom att studiemedlen beräknas på basbeloppet med ett tilläggsbelopp på 800 kr. Denna compensation skall i sin helhet utgå i form av bidrag. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med lagförslag i enlighet härmed. Det anförda bör riksdagen med anledning av motionerna Sf5 yrkandena 1 och 2, Sf6 yrkande 1 och Sf7 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *kompensationsnivån*

att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och motionerna 1989/90:Sf5 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf6 yrkande 1 och 1989/90:Sf7 yrkandena 1 och 2 samt med avslag på motion 1989/90:Sf8 i denna del

dels antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel med den ändringen att orden "600 kr." skall bytas ut mot "800 kr.",

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Översyn av kostnadsökningarna den 1 juli 1990 (mom. 3)

Gullan Lindblad (m), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "däremot avslås." bort ha följande lydelse:

Utskottet förutsätter att regeringen redan under år 1990 följer upp effekterna av skattereformen för detta år. Regeringen bör därvid se

över kostnadsutvecklingen den 1 juli 1990 och vidta åtgärder om det visar sig att den nu föreslagna höjningen av studiemedlen inte är tillräcklig för att kompensera de studerande. Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf6 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

1989/90:SfU7

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *översyn av kostnadsökningarna den 1 juli 1990*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf6 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

Kompensationsnivån

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anför:

Kompensationen till studerande med studiemedel för vissa skatteeffekter föreslås ske genom att vid beräkning av studiemedlen basbeloppet ökas med ett tilläggsbelopp om 800 kr. Även de s.k. fribeloppen kommer att beräknas på samma underlag, vilket får till följd att en studerande kan skaffa sig något högre inkomster än vad nu är fallet innan detta påverkar studiemedlen.

Vi ser positivt på denna effekt men vår principiella inställning är att en studerande bör ha möjlighet att skaffa sig inkomst under ferietid utan att detta skall påverka möjligheten till studiemedel under terminstid. Vi återkommer senare i denna fråga.

Förslag till

Lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel

Härigenom föreskrivs följande.

Vid beräkning av studiemedel enligt 4 kap. studiestödslagen (1973:349) skall det basbelopp som har fastställts enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring ökas med ett tilläggsbelopp om 600 kr.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990 och tillämpas första gången i fråga om studiemedel som beräknas för år 1990 med ledning av basbeloppet för samma år.